

מכינה בית סיפרית בניהול עצמי
בבתי ספר עתירי עולים
תוכנית בגפ"ן מס' 16318

תוכן העיניינים

1. עמותת מבע מרחבים בניהול עצמי - מי אנחנו?
2. מכינה בית סיפרית לעולים בניהול עצמי - מטרות ודגשים חינוכיים
3. עקרונות מודל מרחבים בניהול עצמי
4. חינוך לזהות יהודית באמצעות המודל
5. כיצד פועלת התוכנית
6. פיתוח התוכנית - המכינה הבית סיפרית הראשונה בישראל
7. השפעת התוכנית
8. יתרונות התוכנית במערכת החינוך
9. עמותת מבע - אבני דרך

עמותה חינוכית המעניקה כלים, ייעוץ וליווי מקצועי למנהלי בתי ספר וצוותי חינוך. העמותה קמה בשנת 2019 לאחר 8 שנות פעילות במערכת החינוך שבמסגרתן פעלה בלמעלה מ-100 בתי ספר תיכון ופיתחה והקימה 30 מכינות בית סיפריות. צוות העמותה ניצב בחוד החנית של מערכת החינוך הישראלית על כל גווניה ומונה מנהלי בתי ספר ראשי מכינות, מחנכים, יזמים חינוכיים וחברתיים ומנטורים המשלבים בעבודתם ניסיון רב והשכלה מעולמות החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי. תוכנית המכינה הבית סיפרית מתבססת על הפדגוגיה של עולם המכינות בדגש על ניהול עצמי, על בסיסו מקבלים חניכי המכינה מרחבי אוטונומיה להובלת הלמידה שלהם. המודל פותח ע"י תומר אושרי, איש חינוך, בוגר תוכנית מנדל למנהיגות חינוכית ומייסד עמותת מבע, במעבר מתפקידו כראש מכינת הנגב לתפקידו כמנהל תיכון סליגסברג בירושלים שם ייסד את המכינה הבית סיפרית הראשונה בישראל.

מכינה לעולים

עמותת מרחבים בניהול עצמי הקימה במהלך שנות פעילותה 30 מכינות בית סיפריות בניהול עצמי כשמתוכן מכינות בית סיפריות ממוקדות לבתי ספר עתירי עולים במקרה של תלמידים עולים מברית המועצות לשעבר פוועלת העמותה בשת"פ עם מכינת "הראל - פורצי דרך" לנוער דובר רוסית. התוכנית הקדם צבאית הראשונה והיחידה מסוגה הפונה לנוער דובר רוסית עולים ובני עולים.

התוכנית עוסקת בהקניית כלים מקצועיים מעולם החינוך הבלתי פורמאלי בניהול עצמי לבניית מרחב אוטונומי כמכינה בית סיפרית לעולים כקבוצה מגובשת בפני עצמה או כחלק משכבה שתבנה ותוביל את המכינה. תלמידים מביאים את עצמם לידי ביטוי מול השכבה למרות פערים לימודיים ותרבותיים בינם ליתר התלמידים. התלמידים העולים מובילים טיולים, סיורים, טקסים וימי גיבוש, מתוך החזקות הקיימות בתוכם. תחושת השווים בין שווים צומחת ומחזקת אותם בתהליך החינוכי הבית ספרי. הכל נעשה בהתייחסות לקשיי שפה ומנטאליות.

מטרת על

גיבוש וחיזוק הזהות היהודית ציונית והישראלית של התלמידים תוך מתן כלים מעשיים להשתלבות מיטבית בחברה הישראלית והפיכתם לאזרחים תורמים למדינת ישראל, המחברים לעם לארץ ולמדינה.

מטרות

1. שינוי פדגוגי במרחב מוגדר מהוראה פרונטלית ללמידה בהובלת התלמידים/ות מתוך סקרנות ומוטיבציה פנימית ככלי למתן מענה ייחודי המותאם לתלמידים עולים
2. העצמה ופיתוח מיומנויות הלמידה ותחושת המסוגלות העצמית של התלמידים/ות העולים
3. יצירת אקלים מעודד יזמות בקרב התלמידים והצוות חינוכי, והגברת תחושת השייכות שלהם לבית הספר.
4. שילוב כלים פדגוגיים חדשניים בעבודת הצוות החינוכי בדגש על יכולות ליווי והנחייה, חונכות ומנטורינג המסייעת בהתמודדות עם הרב תרבותיות
5. פיתוח תפיסה ארגונית בראייה הוליסטית לצרכי התלמידים העולים המאפשרת מרחבי פעולה מוגדרים לכל חברי הקהילה הבית ספרית

דגשים חינוכיים

- שתי נקודות התערבות חינוכיות, בתחום הזהות היהודית ושותפות התלמידים בהובלה וניהול המכינה
- חינוך לזהות יהודית קיום בירור משותף של זהות התלמידים על ידי קיום שיח חינוכי מעמיק וביקורתי בין התלמידים למורשתם התרבותית והרוחנית, במטרה לחזק את תחושת שייכותם ומחויבותם לעם היהודי, למורשתו, להמשכותו ויכולתם לחוות את יהדותם כרכיב רלוונטי בזהותם הישראלית.
 - מודל שותפות תלמידים המתבסס על מודל הניהול העצמי, המתקיים במכינות הקדם צבאיות על פיו מעבירים את מירב סמכויות הניהול וההובלה לחניכי המכינה, שפועלים בתוך וועדות על פי תחומי העשייה השונים.

דגשים נוספים

- התייחסות פרטנית לקשיי שפה ומנטאליות שונה.
- התייחסות רגישה לתלמידים שעלו מכוח חוק השבות אך תודעתם היהודית חלשה.
- שימוש במקורות וטקסטים של הוגי דעות ואנשי רוח יהודים ממוצאם.
- שימוש בסיפור חייהם של דמויות מפתח מארצות המוצא.

מודל מבע

מרחבים בניהול עצמי מאפשר למנהלים מנהלות וצוותי חינוך לקיים מסגרת אוטונומית חינוכית וארגונית של מכינה בניהול עצמי בבית הספר.

המודל פועל כשיטה פדגוגית במערכת החינוך. מפתח השיטה תומר אושרי, איש חינוך, בוגר תוכנית מנדל למנהיגות חינוכית פיתח את השיטה במעבר מתפקידו כראש מכינת הנגב בשדה בוקר לתפקידו כמנהל תיכון סליגסברג בירושלים שם הקים את המכינה הבית סיפרית הראשונה בישראל.

בתהליך הטמעת המודל בבתי הספר התלמידים והתלמידות מקבלים אוטונומיה לבניית המכינה הבית סיפרית. המכינה תחומה בארבעה "גבולות" המהווים מסגרת כאשר בתוכה המרחב מאפשר יצירה, התפתחות, צמיחה, פיתוח מסוגלות עצמית, תחושת שייכות ונכונות לקבלת אחריות.

הגבולות (תחומי על)

- **גבול החזון והמטרות**
המסמן את הכיוון אליו המכינה מכוונת ללכת כנגזרת מחזון בית הספר.
- **ערכי המכינה ונהלים**
המהווים את הדרך הראויה למימוש החזון והמטרות של הפרויקט בהובלת התלמידים.
- **גבול הביטחון והבטיחות**
שנועד לשמור על ביטחונם הפיזי והנפשי של כל המשתתפים בתוכנית.
- **גבול המשאבים**
הם סך כל האמצעים הכספיים, משאבי זמן, כוח אדם, ציוד וכדומה שיועברו לתלמידים לטובת מימוש המכינה.

חינוך לזהות יהודית ציונית באמצעות מודל מרחבים בניהול עצמי

הציונות הצליחה במשימתה הראשונה, הקמת מדינה, אך מתמודדת היום עם שאלת אופייה וזהותה של המדינה. הבסיס להגעתנו לארץ ישראל וכינון המדינה נעוץ בקשר שלנו אל היהדות, החוט המחבר לכינון חזון משותף ועדכני המוביל לסולידריות חברתית. המושג 'יהדות' כיום טעון ורווי במשמעויות פוליטיות המעודדות קיטוב. בפעילותנו אנו מבקשים לחפש את המשותף דרך המורשת המגוונת שלנו ולהפוך את היהדות לבסיס מאחד ומזמין לדיאלוג.

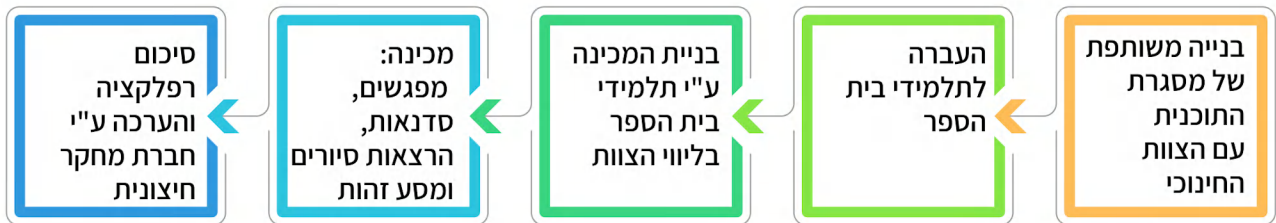
שלושה יסודות מהווים בסיס משותף לדיאלוג: דעת, ערכים ומעשה.

- **דעת** - החכמה הרבה המצויה בארון הספרים היהודי והיכולת לבחור ללמוד ולקחת מאוצרות עברנו על פי בחירה אישית את הרלוונטי לחיינו, מה מהרב והמורכב חשוב לנו בבניית זהותנו האישית.
- **ערכים** - היהדות שכבוד האדם במרכזה ועיון מעמיק בה חושף שלל ערכים חברתיים המהווים חלק חשוב מהעולם המערבי. בתהליך זה של מודל המרחבים בניהול עצמי של למידה על פי בחירה אישית ואותנטית אנו נחשפים לערכים יהודים, העולים מתוך הלימוד, ואנו יכולים לאמץ אותם לאורח חיינו ולעשייה יהודית חברתית.
- **מעשה** - מתן ביטוי ללמידה ולערכים באורח החיים האישי והקהילתי. ביטוי מעשי זה יכול להיות דרך מנהגי היהדות הקיימים, המאפשרים עשייה רחבה בעולם המעשה של 'בין אדם לחברו' או על ידי פיתוח אישי או קהילתי של מעשים יהודיים הנשענים על הערכים והתרבות.

שלושת היסודות הללו מהווים בסיס לכל יהודי שיבחר להתחבר למורשתו, בין אם הוא חרדי, דתי, חילוני מסורתי. החשוב מכל, הוא שבסיס זה מהווה קרקע פורייה ליצירת דיאלוג בין הקבוצות השונות בחברה על מנת ליצור סולידריות ועמיד משותף.

תהליך חינוכי ארגוני בבית הספר

בניית מסגרת מרחב המכינה

במסגרת תוכנית הליווי והכשרת הצוות החינוכי, בונה הצוות את המסגרת האוטונומית של המכינה בדגש על היכרות עם החברה הישראלית, טיפוח זהות ותחושת שייכות, הכרת הארץ, חיבור וזיקה למדינה, מעורבות חברתית בחיי קהילה, גיבוש וחיבור בין עולים לוותיקים, מנהיגות או כל נושא נבחר ע"י הצוות.

העברה לתלמידי המכינה, בנייה והובלת המכינה ע"י התלמידים

מתוך מסגרת זו התלמידים בוחרים בתחילת השנה את הנושאים המעניינים אותם ובהם הם בוחרים להתעמק, לקראת תקופת המכינה המתקיימת במשך שבועיים עד חודש אחרי בגרויות החורף ולפני חופשת הפסח, הם לומדים ומעמיקים בנושאים הנבחרים. בתקופת המכינה כל כיתה מלמדת את שאר תלמידי השכבה על אותם נושאים, מזמינה מרצים, מקיימת סיורים ופעילויות על מנת שהלמידה תהיה רלוונטית וחוייתית.

מסע זהות

לקראת סוף המכינה יוצאים התלמידים למסע זהות בישראל, המסע כולו נערך בהובלה עצמית של התלמידים ובו משובצים מפגשים ותכנים על בסיס הנושאים שבחרו, מסלולי טיול מגוונים באתרי טבע מורשת וחברה. עמותת מבע עובדת בשיתוף פעולה עם חברת "מסע יהודי" המעניקה מעטפת לוגיסטית מלאה לביצוע המסעות לבתי ספר המעוניינים בכך.

פיתוח התוכנית המכינה הבית ספרית בניהול עצמי הראשונה בישראל

המודל עליו נשענת המכינה פותח בשנת 2014 בבית הספר סליגסברג בירושלים. במהלך הטמעתו של מודל המרחבים בניהול עצמי בבית הספר הובילו התלמידים את הלמידה שלהם בתחומי החינוך החברתי והפדגוגי. עם הזמן התברר כי מתן המרחב להובלת התלמידים מצליח מאוד. גילינו כי במעבר לפדגוגיה של ניהול עצמי, התלמידים בחרו ללמוד ולהתקדם מתוך סקרנות ותחומי עניין שהיו חשובים להם. הם הובילו את הלמידה בכיתה, כשכל אחד מביא לידי ביטוי את החוזקות שלו בתהליך הלמידה, מתוך בחירה והובלה אישית. זאת הייתה גם הזדמנות לצוות החינוכי לזהות את עוצמות התלמידים וללוות אותם בתהליך למידה מותאם באופן אישי. הגילוי הגדול ביותר היה במרחבי החינוך החברתי, המכינה בהובלת התלמידים הייתה קרקע פורייה לתלמידים להביא את עצמם לידי ביטוי מול חבריהם בכיתות השונות. כך, התלמידים הובילו טיולים, סיורים, טקסים וימי גיבוש, מתוך החוזקות הקיימות בתוכם. חשוב לא פחות מהתלמידים, המורים שהובילו את התהליכים אשר רכשו מיומנויות של מנטורינג, חונכות וליווי, דבר שהשפיע על תפישת התפקיד וההוראה בבית הספר.

מודל מבע עליו נשענת המכינה הבית ספרית שהתפתח בבית הספר סליגסברג צמח והועבר לבתי ספר נוספים ומגוונים. ובשנים האחרונות נערך ליווי בקרב כ- 100 בתי ספר מרקעים שונים חברתית, גיאוגרפית וסוציאקונומית ובהם בתי ספר רבים עתירי עולים. הוקמו 30 מכינות בית ספריות. 3 שנים האחרונות אנו מלווים את מכינת הראל פורצי דרך לנוער עולה בחוות הנוער הציוני בירושלים, עובדים איתם על תפיסות ניהול עצמי והטמעתן במכינה שעוסקת בפיתוח הזהות היהודית של בני נוער עולים מרוסיה ואוקראינה ומתן כלים לשילוב בחברה הישראלית.

בשנת תשפ"ג מתקיימות 7 מכינות בית ספריות מתוכם 2 לעולים בתיכון עתיד רזיאל הרצליה ואמ"ית באר שבע בשילוב מפגשי צוות וחניכים ממכינת הקד"צ "הראל"

השפעה על המשתתפים/ות

שינוי תפיסות עמדות וערכים ביחס
ליהדות ציונות וחיבור למדינת ישראל

חיזוק זהות אישית וחברתית, התלמידים
ירכשו ביטחון ביכולתם להוביל ולנהל
טיפוח מנהיגות תוך חיזוק המסוגלות
העצמית

פיתוח תחושת השייכות והמעורבות
החברתית עלייה במס' המשתתפים
ביוזמות ופעילויות תנדבותיות וקהילתיות

עליה במספר המתגייסים לצה"ל
בעקבות הכנה לשרות משמעותי

הקניית כלים מקצועיים לצוות, שינוי
בתפיסת תפקיד המורה מהוראה
להנחיה ומנטורינג המסייע
בהתמודדות עם רב תרבותיות ונוער
עולה

שינוי בתפיסה ארגונית, צוות שותף
בקבלת החלטות ופועל לבניית מרחב
מכינה מצמיח.

בוגרי ובוגרות המכינה הבית סיפרית

מתוך תהליכי ההובלה והניהול של המכינה יתבררו לבני הנוער שאלות הנוגעות לזהות האישית שלהם, מסוגלות עצמית, תגבר המודעות העצמית והחברתית היכולת לקבל החלטות ואחריות לצד שאלת הקשר והמשמעות בינם לארץ ולמדינה בייחוד לאור הקשיים וההתמודדויות עימם הם נאלצים להתמודד כבנים למשפחות עולות וכעולים.

יתרונות התוכנית

- יתרונו של המודל בפשטותו, בגמישותו, בשפה המשותפת שהוא יוצר, אך יותר מכל בהעמקת תחושת השייכות ובהצמחת מרחבים של התנסות, גילוי ופיתוח מסוגלות של אנשי הצוות והתלמידים.
- מודל יישומי לצרכי ביה"ס המשתלב במהלכים חינוכיים העוסקים באתגרי קליטת העולים והרב תרבותיות בבית הספר שבסיומם יכול בית הספר להטמיע את התוכנית כחלק מאורח החיים הבית סיפרי.
- מקדם סדר יום שעולה בקנה אחד עם מטרות החינוך בישראל: רפורמת המכינה לחיים בכיתה יב', למידה מבוססת התנסות בפועל ולא רק לימוד תיאורטי
- הכנסת ידע מקצועי חדש לבית הספר המעניק ערך מוסף ומכין את התלמיד והמורה למציאות המשתנה ולעולם העתידי במאה ה-21.
- תמהיל של חקר, מיומנות, ידע וערכים.

אבני דרך : עמותת מבע - מרחבים בניהול עצמי

2012 - גיבוש תפיסת העבודה " החיבור לזהות היהודית דרך מודל מרחבים בניהול עצמי" גובשה ע"י תומר אושרי מייסד עמותת מבע.

2014 - מתוך תפיסה זו הקמת המכינה הבית סיפרית הראשונה בישראל תיכון בית ספר סליגסברג בי"ם שנת 2014 ויישום המודל במסגרות נוספות בחינוך הפורמאלי במסגרת מערכת השעות ובחינוך החברתי ערכי בהוצאת משלחות לפולין, טקסים, ארועים קהילתיים, ארועי חגים טיולים ועוד

2019 - הקמת עמותת מבע - מרחבים בניהול עצמי והפעלת התוכנית בבתי ספר .

2020 - הרחבת הפעילות למרחב האקדמי תוכניות משותפות עם המכללה האקדמית שערי משפט, מכללת קיי, בית ברל, מכללת רופין.
גיבוש מבע משפחתי ועבודה במצבי חירום עם בתי הספר (תקופת הקורונה)
הרחבת הפעילות לארגונים עיסקיים, ארגונים ציבוריים וחברתיים

2021 - יסוד התוכנית ככלי יישומי למנהלי בתי ספר עם מכון אבני ראשה למנהיגות חינוכית בית סיפרית.

2021 - הוצאת הספר "מרחבים בניהול עצמי " מאת תומר אושרי (בהוצאת רייסלינג)

2022 - הרחבת הפעילות למעלה מ-100 בתי ספר. הקמת 25 מכינות בית ספריות בניהול עצמי .
הרחבת הפעילות לעבודה עם נוער בסיכון בשת"פ עם היחידה לקידום נוער.

2023 - הרחבת הפעילות לרשויות ומועצות אזוריות . הקמת המכינה הבית סיפרית ה - 30
הרחבת הפעילות לעבודה עם נוער בסיכון בשת"פ עם היחידה לקידום נוער.

עמותת מבע פועלת בקרב קהלים מגוונים. מודל מבע נלמד במסגרת מוסדות חינוכיים, ארגונים ועמותות חברתיות, צה"ל, ארגונים עיסקיים בארץ ובחו"ל כגון מכינות קדם צבאיות, צוותי חינוך ומנהלי אגפים ברשויות, הנהלה ועובדי חברות, קורסי מנהלים וכד'